

12. Директива 95/46/ЕС «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних» від 24 жовтня 1995 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_242
13. Директива Європейського Парламенту та Ради Європи 2002/58/ ЄС «Про обробку персональних даних та захист таємниці сектора електронних комунікацій (Директива про секретність та електронні комунікації)» від 12 липня 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nkrzi.gov.ua/images/upload/58/19/6f96b8148ef15842f70cba3dd98f055b.pdf>

References:

1. Anhlo-ukrainskyi slovnyk yurydychnykh terminiv / Za zah. red. S.V.Kivalova, V.Ia. Mizetskoi. – O.: Yuryd. lit., 2004. – 600 s.
2. Kramer I. P. The Birth of Privacy Law: A Century Since Warren and Brandeis // Catholic University Law Review. – 1990. – Vol. 39. – R. 703–724 <http://scholarship.law.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1818&context>
3. Mykhailenko I.V. Poniattia i zmist prava na nedotorkannist pryvatnoho zhyttia / I.V.Mykhailenko // Problemy zakonnosti. – 2011. – Vyp. 113. – S. 183-190.
4. Tsadykova Э.А. Konstytutsyonnoe pravo na neprykosovennost chastnoi zhyzny: sravnytelno-pravovoe yssledovanye: dyss. ... kand. .ryd. Nauk: 12.00.02 / Tsadykova Э.А. Aleksandrovna. – M., 2007. – 167 с.
5. Serohin V. Zmist i obsiah prava na nedotorkannist pryvatnoho zhyttia (praivesi) / V.Serohin // S.88 – 97.
6. Zahalna deklaratsiia prav liudyny. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015
7. Levin A., Nicholson J.M. Privacy Law in the United States, the EU and Canada: The Allure of the Middle Ground. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://uoltj.ca/articles/vol2.2/2005.2.2.uoltj.Levin.357-395.pdf>
8. Avner Levin and Mary Jo Nicholson. Privacy Law in the United States, the EU and Canada: The Allure of the Middle Ground. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://uoltj.ca/articles/vol2.2/2005.2.2.uoltj.Levin.357-395.pdf>
9. The Privacy Act 1974. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.justice.gov/opcl/privacy-act>
10. Serohin V.O. Praivesi u SSHA: polityko-pravova teoriia i praktyka / O.V.Serohin // Forum prava. – 2011. – № 1. – S. 891 – 897.
11. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny ta osnovopolozhnykh svobod vid 4 lystopada 1950 roku. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
12. Dyrektyva 95/46/ES «Pro zakhyst fizychnykh osib pry obrobtis personalnykh danykh i pro vilne peremishchennia takykh danykh» vid 24 zhovtnia 1995 roku. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_242
13. Dyrektyva Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady Yevropy 2002/58/ YeS «Pro obrobtu personalnykh danykh ta zakhyst taiemnytsi sektora elektronnykh komunikatsii (Dyrektyva pro sekretnist ta elektronni komunikatsii)» vid 12 lypnia 2002 r. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.nkrzi.gov.ua/images/upload/58/19/6f96b8148ef15842f70cba3dd98f055b.pdf>

Рецензент: доктор юридичних наук, доцент Армаш Н.О.

УДК 340.134

Олейников С.М.,

доцент Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук

ДО АНАЛІЗУ ЧИННИКІВ СИСТЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА

Запропонований аналіз факторів впливу на зміст і структуру законодавства – зовнішніх та внутрішніх; загальних (економічні, політичні, ідеологічні) та безпосередніх (суб'єкти законотворчості, правової політики); внутрішніх і міжнародних (глобалізація, міжнародні організації).

Ключові слова: фактори законодавства, система законодавства, стабільність та динамізм законодавства, правотворча політика, міжнародні чинники.

Олейников С.М.,

доцент Национального юридического университета им. Ярослава Мудрого
кандидат юридических наук

К АНАЛИЗУ ФАКТОРОВ СИСТЕМЫ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Предложен анализ факторов влияния на содержание и структуру законодательства – внешних и внутренних; общих (экономических, политических, идеологических) и непосредственных (субъекты законотворчества, правовой политики); внутренних и международных (глобализация, международные организации).

Ключевые слова: факторы законодательства, система законодательства, стабильность и динамизм законодательства, правотворческая политика, международные факторы.

Oleynikov S.M.,

associate professor of the Yaroslav Mudryi National Law University,
candidate of legal sciences

TO ANALYSIS of FACTORS of SYSTEM of LEGISLATION

The article contains the analysis of the factors of influence on the content and structure of the legislation. Development of legislation due to objective and subjective circumstances. Studies of factors are relevant in a society during its transformation in the direction of the rule of law and human rights. Objective of the study is to determine the effect of fixed and random factors in the development of legislation.

Factors are social facts, circumstances and processes which influence content, structure and renewal of legislation system.

The factors include the impact of the objectivity of the legal system, its integration and differentiation; the type and form of the state; model of relationship between the state and law; succession; reception of laws, harmonization and convergence of national legal systems.

The main spheres of society comprise fixed and variable economic, political, demographic, ideological and information factors. Legal consciousness, legal and philosophical doctrines define the content policy of creating laws.

Self-importance subjective factors are legal policy, the organization of legal expertise and monitoring of legislation; subjects of law-making and lobbying; civil society and the media of public opinion.

Noted international influence, the legal process of globalization; internationalization of national legislation and its harmonization and unification. Dynamics of the content and structure of the legislation provided by international institutions such as the United Nations Human Rights Committee, the Venice Commission, the Parliamentary Assembly of the Council of Europe, the European Court of Human Rights.

The conclusions of this paper states that the separation factor for multiple groups is arbitrary and does not cover the entire system. Therefore, there is their permanent collection. Science studies the effect of constant factors legislation that might predict. Trends and factors are random and can be a factor of social, natural. Research should be focused on the development of principles of forecasting system of legislation.

Keywords: factors of legislation, legal system, stability and dynamism of legislation, law-making policy, international factors.

Актуальність проблематики. Детермінація законодавства обумовлена його зв'язками з об'єктивними і суб'єктивними соціально значущими обставинами. Їх віднесення до кола постійних чи ситуативних чинників системи законодавства відбивалося в русі наукових досліджень у напрямку вирішення завдань з визначення змісту та практичної реалізації правової політики держави, пошуку вимог та оптимальної моделі законотворчого процесу, умов внутрішньої узгодженості системи законодавства, чинників розвитку її структури та змісту. Це дозволяє наголосити актуальність дослідження в час трансформації суспільства і держави у напрямку забезпечення верховенства права, прав особи законодавчими засобами.

Ступінь наукової розробки проблеми. Аналіз досліджень системи законодавства, змін її структури та змісту проявлених на теоретичному та галузевому рівнях. Теорія права і держави предметом дослідження охоплює закономірності і тенденції її формування в єдності з факторами, які визначають межі і сферу правового регулювання. Різні аспекти теорії системи законодавства і законотворчості досліджені в

працях С.С. Алексєєва, П.Б. Євграфова, Є.В. Куманина, О.В. Міцкевича, Ю.П. Орловського, А.С. Піголкіна, С.В. Поленіної, П.М. Рабиновича, В.М. Синукова, Ю.О. Тихомірова та ін. Визначалися факторами розвитку законодавства такі, що визначають предмет регулювання, чи визначають вплив учасників законотворення. [1, с. 29]. У меншій мірі вивчалися питання нерозв'язаної проблеми комплексного зв'язку системи законодавства з проявами динаміки в економічній, політичній, культурній та інших сферах соціального руху, їх внутрішньому та міжнародному проявах. Серед досліджень останніх років в цьому напрямі помітні роботи Є.П. Євграфової, А.П. Мазуренко, П.А. Паулова, А.А. Соколової, І.В. Суходубової. Проте забезпечення якості, узгодженості та ефективності законодавства зберігає актуальність не вирішених складових загальної проблеми – факторів системи законодавства.

Мета статті – з урахуванням можливостей факторного аналізу, як методу класифікації, визначити постійні чинники генези законодавства та означити вплив випадкових, змінних; з урахуванням об'єктивно-суб'єктивної природи системи законодавства спрямувати дослідження тенденцій та прогнозування її структурно-змістовної динаміки.

Виклад матеріалу. Фактор сприймається як реальна обставина, що відбиває зв'язок між ним та можливими чи передбачуваними наслідками. Тому змістовні показники та структурна динаміка законодавства повинні ґрунтуватися на аналізі чинників впливу на зміст та побудову законодавства що виступають стосовно його системи як фактори суб'єктивні та об'єктивні, внутрішні та зовнішні, постійні та випадкові, і знаходяться між собою у причинно-наслідкових та функціональних зв'язках. Їх вплив втілюється певною мірою в законодавчих змінах, співрозмірних суспільним запитам та викликам часу. Фактори системи законодавства – соціально значущі обставини, які визначають зміст, структуру, оновлення та корекцію законодавства з метою приведення його у відповідність з потребами суспільства у ефективному впорядкуванні суспільних відносин. Одні з них виникають ззовні і передують процесу правотворчості, прямо або опосередковано впливаючи на формування суспільних значущих інтересів, що потребують правового впливу [2, с. 5]. Інші зумовлюють обсяг нормативних актів, визначають засоби регулювання та процедури з їх прийняття. Фактори, зовнішні стосовно процедури – це обставини, що впливають на правотворчість постійно, або лише в умовах криз, соціальної нестабільності і мають політичний, економічний, культурний, психологічний зміст, глобальне або локальне поширення. Вони визначають мету, зміст, форму законодавства, його внутрішню диференціацію за предметом регулювання та юридичною силою актів, своєчасність їх прийняття та соціальний ефект. Створення якогось абсолютного, завершеного переліку чинників є неможливим. Реальніше зафіксувати «постійні величини», притаманні законодавству у будь-який час та частково прогнозувати спонтанні, випадкові. Дія факторів нерівнозначна: вони або стимулюють законотворчість, або гальмують її. Дія домінуючих і другорядних факторів полівалентна на конкретний час, але в плюралістичній цілісності завжди визначала обсяг та зміст законодавства, інтенсивність законотворчого процесу. Зовнішні спонтанні фактори передують планомірному, усвідомленому її етапу – законотворчості, вимагають від її суб'єктів аналізувати соціальну ситуацію, визначити

стратегію правотворчості на основі обґрунтованих і соціально виправданих програм. Відмежування дії одних чинників від інших дуже умовно і є предметом аналітики та наукового прогнозування. У реаліях генеза правоутворення знаходиться під впливом факторів різного ступеню наближеності до «продукту» законотворення. Деякі чинники об'єктивно визначають правовий інтерес суспільства, чи свідомо його програмують, визначаючи правову політику та стимулюючи законотворчу функцію, правотворчі процедури, моделювання юридичної формули соціального компромісу в законодавстві. Впорядкування відносин позитивним правом визначається дією не одного пріоритетного фактора, а сполученням багатьох, бо «право не може бути цілком змінено дією якогось єдиного чинника» [3, с. 55]. Питанням теорії є відхід від спрощених конструкцій причинності права. Остання «не може бути зведена ні до матеріальних умов того суспільства,.. ні до відповідної системи ідей і цінностей» [4, с. 57]. Правова теорія зверталася до теоретичних основ систематизації факторів законодавства [5, с. 12–19], пізніше – до факторного аналізу [6, 7]. Основним критерієм градації факторів вважають вплив на правове регулювання, з поділом на основні – об'єктивні, зовнішні до права (економічний і ін.) і суб'єктивні – політичний, культурно-освітній та ін., і забезпечувальні, внутрішні – організаційний, техніко-юридичний, інформаційний, науковий та ін. Соціальна динаміка відбиває зміну їх інтенсивності, значущості і розподіляє на взаємопов'язані групи чинників з відносно мінливим змістом.

Загальні чинники супроводжують процес державотворення та розвиток правових систем світу. Історичний тип та форма держави визначають зміст, структуру та пріоритети законодавства у забезпеченні балансу приватних і публічних інтересів. Федерація створює дуальну систему законодавства, визначає принципи розподілу повноважень з її суб'єктами. Заснування інституту глави держави спонукає до видання ним указів. Декларування світського типу держави вимагає законодавчого забезпечення її відповідності наднаціональному рівню норм в сфері свободи совісті і релігії [8]. Тип співвідношення держави і права, як його цивілізаційний прояв. Якщо право унаслідок визнання його принципового верховенства стає конституційним імперативом державі, а людина стає смислоутворюючим центром правової системи, то гарантування прав людини стає принциповим обов'язком публічної влади. Це визначає нормативний зміст і логіку будови законодавства, правотворчу політику, спрямованість законотворчості. Серед чинників особливим є правонаступництво, як зберігання і перенесення в законодавство норм та інститутів попереднього етапу розвитку держави. Він закріплюється законодавчо [9] та у міжнародних документах, гарантує зберігання національних правових традицій, звичаїв, норм моралі, релігії. Наприклад, Рада ООН з прав людини вимагає врахування «традиційних цінностей, культурних, цивілізаційних, історичних, релігійних особливостей суспільств і держав» [10]. Рецепція, як запозичення зразків норм та інститутів законодавства інших держав (наприклад, закріплення принципу та механізму поділу державної влади). За висновком Р. Давида «немає жодної правової системи, яка не запозичила б ті чи інші елементи в однієї з цих сімей» [11, с. 25]. У взаємодії сучасних правових систем рецепція права – потрібний інструмент розвитку та модернізації законодавства. Зближення національних правових систем, та адаптація однієї до іншої стають закономірним наслідком, сприяючи

уніфікації національного законодавства в межах міжнародних союзів. Історична близькість сучасного права до романо-германської правової сім'ї є фактором зближення з її принциповими настановами: рецеповані норми римського права, розподіл галузей права на приватне і публічне, їх кодифікація, ієрархія джерел.

Стан розвитку основних сфер суспільства, як індикатор його життєздатності, мотивує законодавче визначення меж та юридичних засобів їх впорядкування. Передусім, відзначається вплив економічного чинника, як ключового, що визначає юридичну модель відносин власності, формує суспільний інтерес до виробництва, споживчих стандартів, соціальної рівноваги, а тому – стимулює створення законодавчої бази підприємництва, експорту, інвестування, оподаткування, митної справи, антимонопольних важелів конкуренції, аукціонів та ін. Формуються комплексні галузі законодавства – підприємницьке, комерційне та ін., зумовлені розвитком ринку. Вагомість цього фактору виявляється в економічній спроможності держави, її фінансової системи, захищеності ринку та інвестування від політичного ризику, або її перманентної залежності від зовнішніх кредитів. Останнє багато у чому визначає й зміст соціального чинника, який у час фінансово-економічних криз (падіння виробництва та руйнації внутрішнього ринку, стрибків цін, скорочення зайнятості населення) вимагає виконання обов'язку державою з функції соціального захисту шляхом оновлення трудового, пенсійного законодавства, законів про соціальне страхування та захист (дітей-сиріт, інвалідів), прожитковий мінімум, мінімальну зарплату, медичне обслуговування та ін. Політичний фактор, який включає волю суб'єктів з прийняття рішень, що впливають на стратегію законодавця. Народовладдя, як імператив владно-політичним структурам, оновлює рух законодавства в напрямку демократичного оновлення принципів та процедур формування органів публічної влади у виборчих та статутних законах. Громадянин в політичній сфері вимагає гарантування його політичних свобод законами про політичні партії, об'єднання громадян, вибори... Зміни співвідношення політичних сил стимулюють суб'єктів політики до пошуку способів розв'язання політичної кризи через оновлення влади прийняттям люстраційних законів [12], іноді – до включення в виборчі закони штучних перешкод для політичної опозиції. Негативні складові політичного чинника створюють соціальну напругу в електоральному полі, підривають якість легітимаційних підстав влади. Демографічний чинник – процеси депопуляції (скорочення народжуваності), повороти міграційних потоків з їх наслідками (поповненням ринку праці нечисленним молодим поколінням, кризою пенсійної системи, поповненням пенсійного фонду довгими фінансовими активами та ін.) стимулюють до законодавчого стимулювання відновлення демографічного балансу шляхом збільшення розміру соціальної допомоги по народженню дитини, охорони праці жінок, неповнолітніх. Ідеологічний фактор, внаслідок суспільного дискурсу і переосмислення правових цінностей орієнтує на нове сприйняття балансу приватних та публічних інтересів, їх гармонізацію, законодавче впорядкування. Останній відбиває ціннісно-орієнтовану суспільну правову свідомість й світогляд (аксіологічний чинник), визначаючи зміст правотворчої політики та діяльність її суб'єктів у гуманітарному напрямі, ідейний вплив на законодавство через авторитетні, сприйняті громадською думкою політико-правові, філософські доктрини – теорії природних прав та прав людини. Системоутворюючими для законотворчої

діяльності є й принципи права – свобода, справедливість, рівність, які визнаються елементами структури права [13, с. 60]. Вони визначають правову політику, як впливовий чинник системи законодавства. Антропологічний чинник, як конституційний імператив пріоритету людини у відносінах з владою, зобов'язує до законодавчого гарантування її свободи, недоторканості, безпеки в приватній та публічній сферах життя галузевими законами, наприклад, про захист персональних даних, гуманізацію покарань та ін. Інформаційний чинник у сучасному суспільстві впливає інформаційний обмін, формування віртуальних спільнот (соціальних мереж), що обумовлює законодавче регулювання інформаційних технологій, діяльності ЗМІ, інформаційної безпеки, обмежень виразу інформаційної свободи з мотивів моралі (насилля, приниження честі та гідності).

До факторів **безпосереднього** впливу відносять об'єктивність системи права, межі сфер його регулювання, що визначені типовими інтересами суб'єктів суспільних відносин. Це обумовлює інтеграцію та диференціацію законодавства, правовий стан об'єкта (бізнес, інформація, безпека та ін.), зв'язок правових інтересів приватних та публічних суб'єктів, типи, методи і способи правового регулювання. Наприклад, обумовлення ринком попиту на законодавче забезпечення захисту публічного інтересу щодо економічної безпеки держави нормами митного кодексу. Суб'єктивні фактори: суб'єкти правової політики, що визначають цілі законотворчості [14, с. 179], характеризується багаторівневістю, багатосуб'єктністю: суб'єкти, які є носіями наукових теорій, якими аргументують позиції щодо змісту законів; суб'єкти особливих функцій законотворення (наприклад спеціальна комісія з питань кодифікації законодавства) [15, с. 33]; суб'єкти правової експертизи, що аналізують узгодження законопроектів, нормотворчі помилки, колізії, техніко-юридичну досконалість, перевірку його корупціогенності [16], забезпечення гендерних прав [17]; суб'єкти - учасники законотворчої процедури (парламентських органів, які підтримують, або штучно затягують прийняття); суб'єкти лобіювання (у т.ч. «чорного лобізму»); суб'єкти – носії суспільної думки та настроїв, які підтримують законопроект або чинять спротив законотворчості (бойкот роботи сесій фракціями депутатів); суб'єкти моніторингу законодавства – вивчення і оцінки впливу на законодавство різних факторів (державні органи, спеціалізовані організації та ін.). Визначається оптимальне коло суб'єктів нормотворення, щоб їх множинність не призвела до законодавчого хаосу. Спеціально-юридичні чинники – принципи побудови системи законодавства; вид та зв'язки нормативно-правового акту за юридичною силою та предметом регулювання; галузевою належністю; методи правового регулювання; матеріальна забезпеченість; прогнозованість соціального ефекту; законодавча техніка.

Міжнародні чинники пов'язані з авторитетом та статусом держави в міжнародній спільноті та багато у чому залежать від її ставлення до міжнародних правових стандартів з прав людини, запозичення світового досвіду, інтеграції у гуманітарні процеси. Цей вплив посилений конституційним закріпленням пріоритету міжнародних договорів в законодавстві. Правова глобалізація, як фактор істотного позитивного або негативного трансформуючого впливу на національне законодавство. Це стимульована її гуманітарним чинником інтернаціоналізація національного права з надання універсального значення інститутам європейської правової культури шляхом рецепції,

гармонізації, адаптації, уніфікації і стандартизації законодавства. Глобалізація неухильно перетворює сучасне право на нову сутність: воно вже не є регулятором, що обмежений рамками національних кордонів і усталених підходів до його традиційного сприйняття. Вплив глобалізації на національне законодавство йде в контексті посилення процесу міжнародної взаємодії правових систем, в якому воно трансформується в національно-міжнародне утворення, втілюючи в собі глобальну взаємозалежність і інтернаціональну інтеграцію та гармонізацію. Внаслідок цього перетворюються всі галузі законодавства, формуються нові, що відображають сучасні реалії (законодавство інформаційне, екологічне, арбітражно-процесуальне, та ін.). Законодавство прагне до внутрішньої узгодженості на підставі правових доктрин і теорій, гармонізованих і уніфікованих правових принципів і норм – добровільно або внаслідок опосередкованого нав'язування. Наприклад, зближення з правом ЄС є безперечним фактом. Під впливом МВФ змінюються нормативи пенсійного віку. Законодавчо підвищується обсяг використання диспозитивного методу регулювання в приватноправових галузях. Зростають міжгалузеві правові комплекси у сфері законодавства про охорону здоров'я, екологію, освіту та ін. Суттєво змінюється законодавство через вплив принципів і норм міжнародного права, міжнародних договорів, прецедентів Європейського Суду з прав людини. Внаслідок взаємопроникнення приватного і публічного права в законодавстві поширюються начала саморегулювання в галузях приватного права (цивільного, сімейного); гармонізація українського приватного та міжнародного приватного права, національного публічного та міжнародного публічного права; зростає кількість норм, що встановлюють статус публічно-правових утворень в приватному праві та ін. Правова глобалізація може й негативно впливати на стабільний розвиток правової системи суспільства, в якому життя людей слабо сумісне з проєвропейськими зразками (вестернізація культури в публічній та приватній сферах життя, ігнорування та нівелювання особливостей менталітету, звичаїв, традицій, законодавчі гарантії збереження інституту традиційної сім'ї у слов'янських народів). Тому глобалізацію не можна використовувати для абсурдного законодавчого копіювання зарубіжних ідеологем, концепцій і використання правових «послуг» їх експертів, оскільки це породжує штучні правові конструкції, що не мають коренів в українській дійсності. До того ж, необхідно відмежовувати уніфікацію законодавства на ґрунті цивілізаційних складових глобалізації від будь-яких форм прямого політичного втручання світових держав, внаслідок якого національна держава може опинитися під прямим зовнішнім управлінням, що блокує гарантії держави на законотворчу діяльність. Таке втручання повинні заперечувати міжнародні інститути – комітети з прав людини ООН, Єврокомісія за демократію через право (Венеціанська комісія), яка виконує функцію медіатора для розв'язання конституційних криз в країнах шляхом тлумачення їх конституцій [18].

Висновки. Зазначимо що поділ різнорівневих факторів на групи є умовним і не охоплює усієї їх системи, де вони знаходяться у взаємовпливі, причинно-наслідкових та функціональних зв'язках, змінюють їх значущість. Тому не існує їх незмінного комплексу. Наука відстежує закономірний вплив чинників постійних, прогнозованих, обумовлених динамікою суспільства, правових інтересів людини. Але аналітика

позначає й тенденції та випадковості соціального, природного, техногенного і т.п. стану, постійні, ситуаційні та надзвичайні суспільні потреби, зобов'язуючи суб'єктів законотворення до аналізу впливовості і значущості цих обставин, своєчасного адекватного реагування законодавця. Тому дослідження мають бути орієнтованими й на розробку принципів прогнозування розвитку законодавства, яке «приречене» адаптуватися до змін зовнішнього та внутрішнього характеру, а також продовження аналізу й оцінки факторів, що визначають стабільність та детермінований суперечностями динамізм системи законодавства [19].

Список використаних джерел:

1. Российское законодательство: проблемы и перспективы. – М.: Бек. – 1995. – 478 с.
2. Поленина С.В. Социальные аспекты законодательной деятельности / С.В. Поленина // Советское государство и право. – 1981. – № 11. – С. 3–10.
3. Соколова А.А. Социальные предпосылки формирования права / А.А. Соколова / Проблемы теории права и государства, истории политико-правовой мысли: Сборник работ. – Алматы. – 2005. – С. 55–57.
4. Берман Г.Дж. Западная традиция права: эпоха формирования / Г.Дж. Берман. – М. – Норма. – 1998. – 624 с.
5. Поленина С.В. Социальные аспекты правотворчества и реализации права / С.В. Поленина, Е.В. Куманин // Советское государство и право. – 1984. – № 8. – С. 12–19.
6. Паулов П.А. Факторный анализ современного российского законодательства: – дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Паулов Павел Александрович. – Самара, 2010. – 246 с.
7. Соколова А.А. Социальные аспекты правообразования: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01 / Соколова Алла Анатольевна. – Минск. – 2003. – 38 с.
8. Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії і переконань. Проголошена резолюцією 36/55 Генеральної Асамблеї ООН від 25.11.1981 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org>.
9. Про правонаступництво: Закон України від 12.09.1991 № 1543-12 // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 46. – ст. 617.
10. Про прийняття Радою ООН з прав людини резолюції «Заохочення прав людини та основних свобод завдяки більш глибокому розумінню традиційних цінностей людства...» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mid.ru/bpr_4.nsf/0/FD74E649332CFF3644257A86005BCDC8.
11. Давид Р., Жоффре-Спинози, К. Основные правовые системы современности / Р. Давид, К. Жоффре-Спинози. – М.: Международные отношения. – 1999. – 400 с.
Про очищення влади: Закон України від 16.09.2014 № 1682-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 44. – ст. 2041.
12. Євграфова Є.П. Інший погляд на дослідження структури і системи права / Є.П. Євграфова // Вісник АПрНУ. – Х.: Право. – 2012. – № 4. – С. 52–64.
13. Мазуренко А.П. Правотворческая политика: теоретические и прикладные проблемы / А.П. Мазуренко // Theoretical & Applied Science. – № 3. – 2014. – С. 178–183.
14. Гетьман Є. Предмет, об'єкт та суб'єкти кодифікації законодавства України / Є. Гетьман // Вісник АПрНУ. – Х.: Право. – 2011. – № 8. – С. 28–35.
15. Сухова Н.И. Антикоррупционная экспертиза нормативных правовых актов как условие их качества / Н.И. Сухова, Л.Н. Рубан // Право. Законодательство. Личность. – 2010. – № 2. – Саратов. – С. 103–106.
16. Дашковська О. Гендерна експертиза законодавства: методологічні аспекти / О. Дашковська // Вісник АПрНУ. – Х.: Право. – 2006. – № 4. – С. 219–225.
17. Лимонникова М.А. Правовое содействие Венецианской комиссии Совета Европы в предотвращении и устранении конституционного кризиса в государствах-членах / М.А. Лимонникова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.gramota.net/materials/1/2008/6-2/38.html.
18. Суходубова І.В. Чинники розвитку і зміцнення системи законодавства / І.В. Суходубова // Вісник прокуратури. – 2008. – № 11. – С. 93–98.

References:

1. Rossiyskoe zakonodatelstvo: problemy i perspektivy. – М.: Бек. – 1995. – 478 s.

2. Polenina S.V. Sotsialnye aspekty zakonodatelnoy deyatelnosti / S.V. Polenina // Sovetskoe gosudarstvo i pravo. – 1981. – № 11. – С. 3–10.
3. Sokolova A.A. Sotsialnye predposylki formirovaniya prava / A.A. Sokolova / Problemy teorii prava i gosudarstva, istorii politiko-pravovoy mysli: Sbornik rabot. – Almaty. – 2005. – С. 55–57.
4. Berman G.Dzh. Zapadnaya traditsiya prava: epoha formirovaniya / G.Dzh. Berman. – M. – Norma. – 1998. – 624 s.
5. Polenina S.V. Sotsialnye aspekty pravotvorchestva i realizatsii prava / S.V. Polenina, E.V. Kumanin // Sovetskoe gosudarstvo i pravo. – 1984. – № 8. – С. 12–19.
6. Paulov P.A. Faktornyy analiz sovremennogo rossiyskogo zakonodatelstva: – dis. ... kand. jurid. nauk: 12.00.01 / Paulov Pavel Aleksandrovich. – Samara, 2010. – 246 s.
7. Sokolova A.A. Sotsialnye aspekty pravobrazovaniya: avtoreferat dis. ... d-ra jurid. nauk: 12.00.01 / Sokolova Alla Anatolevna. – Minsk. – 2003. – 38 s.
8. Deklaratsiya pro likvidatsiyu vsih form neterpimosti ta diskriminatsiyi na osnovi religiyi i perekonan. Progoloshena rezolyutsieyu 36/55 Generalnoyi Asambleyi OON vid 25.11.1981 [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.un.org>.
9. Pro pravonastupnistvo: Zakon Ukraini vid 12.09.1991 № 1543-12 // Vidomosti Verhovnoyi Radi Ukraini. – 1991. – № 46. – st. 617.
10. Pro priynyattya Radoyu OON z prav lyudini rezolyutsiyi «Zaohochennya prav lyudini ta osnovnih svobod zavdyaki bilsh glibokomu rozuminnu traditsiyinih tsinnostey lyudstva...» [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/FD74E649332CFF3644257A86005BCDC8.
11. David R., Zhoffre-Spinozi, K. Osnovnye pravovye sistemy sovremennosti / R. David, K. Zhoffre-Spinozi. – M.: Mezhdunarodnye otnosheniya. – 1999. – 400 s. Pro ochishchennya vladi: Zakon Ukraini vid 16.09.2014 № 1682-VII // Vidomosti Verhovnoyi Radi Ukraini. – 2014. – № 44. – st. 2041.
12. Evgrafova E.P. Inshiy poglyad na doslidzhennya strukturi i sistemi prava / E.P. Evgrafova // Visnik APrNU. – H.: Pravo. – 2012. – № 8. – С. 52–64.
13. Mazurenko A.P. Pravotvorcheskaya politika: teoreticheskie i prikladnye problemy / A.P. Mazurenko // Theoretical & Applied Science. – № 3. – 2014. – С. 178–183.
14. Getman E. Predmet, ob'ekt ta sub'ekti kodifikatsiyi zakonodavstva Ukraini / E. Getman // Visnik APrNU. – H.: Pravo. – 2011. – № 8. – С. 28–35.
15. Suhova N.I. Antikorruptsiynaya ekspertiza normativnyh pravovyh aktov kak uslovie ih kachestva / N.I. Suhova, L.N. Ruban // Pravo. Zakonodatelstvo. Lichnost. – 2010. – № 2. – Saratov. – С. 103–106.
16. Dashkovska O. Genderna ekspertiza zakonodavstva: metodologichni aspekti / O. Dashkovska // Visnik APrNU. – H.: Pravo. – 2006. – № 4. – С. 219–225.
17. Limonnikova M.A. Pravovoe sodeystvie Venetsianskoy komissii Soveta Evropy v predotvrashchenii i ustraneniі konstitutsionnogo krizisna v gosudarstvah-chlenah / M.A. Limonnikova [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: www.gramota.net/materials/1/2008/6-2/38.html.
18. Suhodubova I.V. Chinniki rozvitku i zmitsnennya sistemi zakonodavstva / I.V. Suhodubova // Visnik prokuraturi. – 2008. – № 11. – С. 93–98.

Рецензент: доктор юридичних наук, Теремецький В.І.

УДК 342.511.1(497.1) «1903»

Чернік С. Д.,

кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри правознавства
Кіровоградського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

ПРАВОВИЙ СТАТУС КОРОЛЯ ЗА КОНСТИТУЦІЄЮ СЕРБІЇ 1903 РОКУ

У статті на основі аналізу Конституції Сербії 1903 року характеризується правовий статус короля. Акцентується увага на процедурі престолонаслідування. Визначено місце монарха в системі органів влади. Проаналізовані повноваження короля у сфері законодавчої, виконавчої та судової влади. Важливою складовою його діяльності було представництво Сербії на міжнародній арені.

Ключові слова: король, Сербія, Конституція, Народна скупщина, Рада міністрів, Державна рада.